

У системі загальноосвітнього навчання засуджених здійснюється вивчення навчального предмета «Основи правознавства». Предмет викладається у 9-их та 10-их класах загальноосвітніх навчальних закладів.

У багатьох установах працюють гуртки правознавства. Так, наприклад, вихованці Бережанської виховної колонії Тернопільської області у цьому році брали участь у Всеукраїнській шкільній олімпіаді з правознавства та Всеукраїнському конкурсі учнівських творів-есе з прав людини «Права людини: знання-ставлення-захист».

Органами й установами ДПтС України проводиться правоосвітня робота також з рідними та близькими засуджених, іншими громадянами.

Всі засуджені та ув'язнені, які не мають повної загальної середньої освіти, мають змогу безкоштовно отримати її в установі, в якій перебувають. Також вони мають змогу пройти зовнішнє незалежне оцінювання та продовжити навчання у вищих навчальних закладах. Так, в установах області функціонують дві школи, два навчально-консультативних пункти та одне професійно-технічне училище. У навчальних програмах обов'язково передбачено вивчення такого навчального предмета, як «Основи правознавства».

У кожній установі виконання покарань області функціонує бібліотека, де засуджені та ув'язнені мають змогу отримувати в користування необхідну актуальну юридичну літературу, на виставках, які облаштовуються в бібліотеках, ознайомлюватись з новелами законодавства.

Засуджені, у яких закінчується призначений судом строк покарання, проходять курси підготовки до звільнення, які організовані в установах виконання покарань відповідно до статті 156 Кримінально-виконавчого кодексу України.

Курси підготовки до звільнення передбачають, у тому числі, заходи правової підготовки, сприяння в попередньому вирішенні питань трудового та побутового влаштування. Окрім лекцій та бесід, з метою вироблення практичних навичок із засудженими за цими напрямками проводяться тренінги, рольові ігри, конкурси, анкетування, тестування тощо.

Всі засуджені при звільненні отримують пам'ятки, в яких зазначено адреси центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, центрів зайнятості та спостережних комісій за місцем мешкання звільнених, де вони мають змогу отримати безоплатну правову допомогу.

Бреус С.М. головний спеціаліст Першого київського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги

Виключне право українського народу на визначення та зміну конституційного ладу: окремі аспекти реалізації

Право народу на визначення та зміну конституційного ладу є його основоположним правом, яке ґрунтовно сформувалося в середині ХХ століття.

Юридичне закріплення цього права спочатку відобразилося в Статуті Організації Об'єднаних націй, а потім було імplementовано в нормах національних законодавств.

Тому саме у XX-XXI столітті значна кількість народів, які боролися за своє національне самовизначення - здобули незалежність та отримали власні держави. Процес формалізації їх державних утворень передбачав прийняття конституційних актів, в яких визначалась роль народу у визначенні та зміні конституційного ладу. У свою чергу, особливої важливості набули правові механізми реалізації даного права, які б убезпечили країн від насильницьких змін конституційного ладу шляхом узурпації державною владою своїх повноважень.

Це зумовлює необхідність системного аналізу норм національного законодавства та зарубіжного досвіду механізмів реалізації виключного права народу на визначення та зміну конституційного ладу.

Що ж до національних аспектів реалізації даного права, то 16 липня 1990 року Верховна Рада Української РСР, виражаючи волю українського народу, проголосила Декларацію про державний суверенітет [2]. 24 серпня 1991 року, виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами проголосила незалежність України [1].

Проте у Акті проголошення незалежності України, Верховна Рада УРСР урочисто проголошуючи незалежність Української держави, в кінці документа зазначає, що цей акт набирає чинності з моменту його схвалення. Виникає питання: після схвалення яким саме суб'єктом набиратиме чинності відповідний акт? Можна припустити, що законодавець мав на увазі саме український народ. Проте, звернувши увагу на частину 4 Постанови Верховної Ради УРСР «Про проголошення незалежності України», то на 1 грудня 1991 року було постановлено проведення республіканського референдуму на підтвердження акта проголошення незалежності, де українському народу надавалось право - підтвердити або ж не підтвердити акт проголошення незалежності.

У свою чергу, частиною третьою статті 5 Конституції України, прийнятої 28 червня 1996 року, передбачено, що право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами [3].

Згідно Академічного тлумачного словника української мови, «виключність» означає «дуже виразна своєрідність, особливість, характерна тільки для кого-, чого-небудь; верхність, відособленість, що ґрунтується на нібито наявності у кого-, чого-небудь переваги, вищості; привілейованість» [4].

У зв'язку з цим, процес визначення та зміни конституційного ладу встановлюється особливою процедурою за участі народу, яка повинна виражатися саме у формі прямої демократії. Проте у статті 156 Конституції України визначено, що законопроект про внесення змін тільки до розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдум» та розділу XIII «Внесення змін до Конституції України» подається до Верховної Ради України Президентом України або не менш як двома третинами від конституційного

складу Верховної Ради України і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, затверджується всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом України. Тобто законодавцем було обрано більш вужчий підхід до тлумачення конституційного ладу, обмежившись розділами I, III та XIII. На нашу думку, це не є виправданим та не відповідає міжнародній практиці внесення змін до основних законів держав.

Поряд з цим, на сьогодні науковцями здійснюється фрагментарне дослідження явища конституційного ладу: його структурних та функціональних характеристик. Проте їх увагою оминаються специфічні особливості участі народу у його визначенні та зміні.

Особливу значущість даній проблематиці надає і те, що у юридичній літературі не існує загальної думки щодо змісту терміну «конституційний лад», хоча він і тричі згадується в тексті Основного Закону України.

Отже, виключне право народу на визначення та зміну конституційного ладу, закріплене Конституцією України, відображає демократичну спрямованість побудови національної правової системи. Проте окремі проблеми в реалізації народом вищезазначеного права, сформувало потребу в ревізії тексту Основного Закону України та впровадженню більш чіткіших механізмів у залученні народу до визначення та зміни конституційного ладу.

Список використаних джерел

1. Акт проголошення незалежності України: Прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. - 1991. - №38. - Ст. 502.
2. Декларація про державний суверенітет: прийнята Верховною Радою Української РСР 06 липня 1990 року // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1990. - № 31. - Ст. 429.
3. Конституція України: станом на 12 берез. 2015 р. - Офіц. текст. - Київ: Правова єдність: Алерта, 2015. - 78 с.
4. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sum.in.ua/>